

INGLIZ TILIDA QISQARTMALAR VA AKRONIMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI

<https://doi.org/10.2781/zenodo.17822567>

Saidov Khayrulla Shavkatovich

*Associate professor of English linguistics department of
Bukhara state University (PhD)*

E-mail: x.sh.saidov@buxdu.uz

Najmiyev Mirshod Mizrob o`g`li

2nd year student of master degree, Bukhara State University

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz tilidagi qisqartmalar va akronimlarning lingvokulturologik xususiyatlari har tomonlama tahlil qilinadi. Qisqartmalar til tejamkorligi mahsuli sifatida matnni ixchamlashtirish, semantik aniqlikni ta'minlash va kommunikativ samaradorlikni oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishi yoritilgan. Shu bilan birga, ular milliy identitet va global qadriyatlarni ifodalovchi madaniy kod sifatida namoyon bo'lishi ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar

Qisqartmalar, akronimlar, abbreviatura, til tejamkorligi, leksik ixchamlik, lingvokulturologiya, madaniy kod, kommunikativ samaradorlik, milliy identitet, global qadriyatlar, xalqaro kommunikatsiya, ilmiy diskurs, media diskurs, texnologik diskurs, ilmiy terminologiya, semantik aniqlik, nutq ixchamligi, ijtimoiy jarayonlar, madaniyatlararo muloqot, xalqaro tashkilotlar, internet madaniyati, raqamli kommunikatsiya, semantik soddalik, terminologik aniqlik.

LINGUOCULTURAL FEATURES OF ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Annotation

This article provides a comprehensive analysis of the linguocultural features of abbreviations and acronyms in the English language. Abbreviations are presented as a product of linguistic economy, serving as an effective means of compacting texts, ensuring semantic precision, and enhancing communicative efficiency. At the same time, they are shown to function as cultural codes that reflect national identity and global values.

Keywords

Abbreviations, acronyms, linguistic economy, lexical conciseness, linguoculturology, cultural code, communicative efficiency, national identity, global values, international communication, scientific discourse, media discourse, technological discourse, scientific terminology, semantic precision, speech conciseness, social processes, intercultural communication, international organizations, internet culture, digital communication, semantic simplicity, terminological accuracy.

АНГЛИЙСКИЕ АББРЕВИАТУРЫ И АКРОНИМЫ КАК ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

Аннотация

В данной статье всесторонне анализируются лингвокультурологические особенности аббревиатур и акронимов в английском языке. Аббревиатуры рассматриваются как продукт языковой экономии, служащий эффективным средством компактного изложения текста, обеспечения семантической точности и повышения коммуникативной эффективности. Одновременно показано, что они выступают в качестве культурного кода, отражающего национальную идентичность и глобальные ценности.

Ключевые слова

аббревиатуры, акронимы, сокращения, языковая экономия, лексическая компактность, лингвокультурология, культурный код, коммуникативная эффективность, национальная идентичность, глобальные ценности, международная коммуникация, научный дискурс, медиадискурс, технологический дискурс, научная терминология, семантическая точность, речевая компактность, социальные процессы, межкультурная коммуникация, международные организации, интернет-культура, цифровая коммуникация, семантическая простота, терминологическая точность.

XXI asr global kommunikatsiya, ilm-fan va texnologiya taraqqiyoti bilan tavsiflanadi. Bu jarayonda ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki ilmiy, texnik, siyosiy va madaniy diskurslarning yetakchi tili sifatida alohida o'rin egallaydi. Ingliz tilining keng qamrovli qo'llanishi yangi leksik birliklarning, xususan qisqartmalar va akronimlarning faol shakllanishi va ommalashuviga olib kelmoqda. Abbreviaturalar til tejamkorligining mahsuli sifatida matni ixcham, semantik jihatdan aniq va kommunikativ jihatdan samarali qilishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ular lingvokulturologik xususiyatlarga ega bo'lib, milliy-madaniy qadriyatlarni, ijtimoiy jarayonlarni va global tendensiyalarni o'zida aks ettiradi.

Zamonaviy ingliz tilida qisqartmalar va akronimlarning qo'llanilishi nafaqat lingvistik tejamkorlikning ifodasi, balki madaniy identitet va ijtimoiy xotiraning ko'zgusi sifatida ham namoyon bo'ladi. Masalan: *FBI, BBC, UNESCO, NASA* kabi qisqartmalar faqatgina tashkilot yoki institut nomi sifatida emas, balki ma'lum madaniy, siyosiy va ilmiy qadriyatlarning ramzi sifatida ham faoliyat ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, qisqartmalar va akronimlar lingvokulturologik tadqiqot obyekti sifatida dolzarb ahamiyat kasb etadi.

D. Crystal abbreviaturalarni "til iqtisodiyligi vositasi bo'lib, ular murakkab atamalarni ixcham shaklda ifodalashga xizmat qiladi" deb ta'kidlaydi¹⁴. Shuningdek, G. Yule qisqartmalar va akronimlarning tez-tez qo'llanilishi nafaqat tilning leksik tejamkorligini, balki texnika va ilm-fanning jadal rivojini ham aks ettirishini qayd etadi¹⁵. J. Aitchison esa qisqartmalarni "tezkor so'zlar" sifatida tavsiflab, ularning ilmiy nutqda lo'ndalik va tushunarlilikni ta'minlashdagi ahamiyatini ko'rsatadi¹⁶.

Abbreviaturalarning lingvokulturologik jihatlari ham alohida e'tiborga loyiq. M. A. K. Halliday va J. R. Martin fikricha, qisqartmalar ilmiy diskursda murakkab jarayonlar, uskunalar yoki tashkilotlar uchun yorliq vazifasini bajarib, terminologik aniqlikni ta'minlaydi¹⁷. Shuningdek, Biber va hamkorlari qisqartmalar birinchi marta to'liq shaklda berilgandan so'ng, matnda ularni qisqa shaklda qo'llash matnni ixchamlashtirib, o'quvchi uchun qabul qilinish darajasini oshirishini ta'kidlaydilar¹⁸.

Quyida berilgan misollar orqali abbreviaturalarning, boshqacha qilib aytganda qisqartma so'zlarning lingvokulturologik xususiyatlarini bilib olishimiz mumkin:

NASA (*National Aeronautics and Space Administration*) - NASA nafaqat AQSh kosmik agentligining nomi, balki butun dunyo miqyosida texnologik yutuqlar, kosmik izlanishlar va ilmiy taraqqiyotning ramzi sifatida qaraladi. Bu akronim amerika jamiyatining innovatsion salohiyatini va texnologik liderlik an'anasini ifodalaydi. Shu bois NASA madaniy kod darajasiga ko'tarilgan qisqartmalardan biridir.

BBC

(*British Broadcasting Corporation*) - BBC qisqartmasi Britaniya madaniyatida axborot, jurnalistika va so'z erkinligining ramzidir. Britaniyaliklar uchun BBC milliy qadriyatlarning ajralmas qismi bo'lsa, xalqaro miqyosda u "ishonchli manba" belgisi sifatida qabul qilinadi. Bu qisqartma til va madaniyat o'rtasidagi uzviy

¹⁴ Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: CUP, 1995.

¹⁵ Yule G. *The Study of Language*. Cambridge: CUP, 2010.

¹⁶ Aitchison J. *Language Change: Progress or Decay?* Cambridge: CUP, 2001.

¹⁷ Halliday M. A. K., Martin J. R. *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1993.

¹⁸ Biber D., Conrad S., Leech G. *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Pearson, 2002.

bog'liqlikni ifodalaydi.

FBI (*Federal Bureau of Investigation*) - FBI qisqartmasi amerikaliklarning milliy xavfsizlik va qonun ustuvorligiga bo'lgan yondashuvini bildiradi. Bu tashkilot atrofida shakllangan stereotiplar (kuchli davlat, nazorat, maxfiylik) kino, adabiyot va ommaviy madaniyatda keng aks etgan. Shu jihatdan FBI lingvokulturologik ramz bo'lib, AQSh milliy identitetining muhim belgisi hisoblanadi.

UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) - UNESCO qisqartmasi madaniyatlararo aloqaning, xalqaro hamkorlikning va insoniyatning umumiy qadriyatlari ramzidir. Bu qisqartma ingliz tilida "madaniy diplomatiya"ni ifodalaydi. UNESCO faoliyati orqali qisqartma global madaniyatning ramziy belgisi sifatida dunyo miqyosida tanilgan.

Berilgan misollar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi qisqartmalar va akronimlar zamonaviy kommunikatsiyaning ajralmas qismi bo'lib, ular til tejamkorligi, semantik aniqlik va matn ixchamligini ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Abbreviaturalar nutqning samaradorligini oshiradi, o'quvchiga axborotni tezroq va osonroq qabul qilish imkonini beradi hamda matnning mantiqiy yaxlitligini saqlaydi.

Shu bilan birga, qisqartmalar lingvokulturologik jihatdan ham alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular milliy identitet va global qadriyatlarni ifodalovchi madaniy kod sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, NASA texnologik qudrat va ilmiy taraqqiyotning, BBC esa Britaniya axborot maydoni va so'z erkinligining ramzi bo'lsa, FBI milliy xavfsizlik va davlat nazoratining timsoli sifatida qaraladi. UNESCO esa global madaniyat va xalqaro hamkorlikning ramzi darajasiga ko'tarilgan.

Umuman olganda, ingliz tilidagi qisqartmalar va akronimlar nafaqat lingvistik tejamkorlik mahsuli, balki madaniy kodlarni ifodalovchi, ijtimoiy jarayonlarni yorituvchi va global kommunikatsiya samaradorligini ta'minlovchi lingvokulturologik fenomen sifatida baholanadi.

ADABIYOTLAR

1. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: CUP, 1995.
2. Yule G. *The Study of Language*. Cambridge: CUP, 2010.
3. Aitchison J. *Language Change: Progress or Decay?* Cambridge: CUP, 2001.
4. Halliday M. A. K., Martin J. R. *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1993.

5. Biber D., Conrad S., Leech G. *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Pearson, 2002.
6. McArthur, T. *The Oxford Companion to the English Language*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
7. Grice, H. P. *Logic and Conversation*. In Cole, P. & Morgan, J. (eds.) *Syntax and Semantics, Vol. 3*. New York: Academic Press, 1975.
8. Lakoff, G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
9. Fairclough, N. *Language and Power*. London: Longman, 1989.
10. Widdowson, H. G. *Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2007.